

Busato, V., *Leve de psychologie! Honderd jaar psychologische wetenschap aan de UvA* (Amsterdam: Bert Bakker, 2008, 296 blz., €39,95, ISBN 978 90 351 3255 9).

De psychologie als eigenstandige academische discipline, met eigen universitaire instituten, een eigen opleiding en bijbehorende leerstoelen is, zoals bekend, een vrij recent verschijnsel, namelijk krap een halve eeuw oud. Niettemin is de psychologie als vorm van wetenschapsbeoefening ouder. In Amsterdam kreeg de filosoof Tjitze de Boer in 1907 het gebied 'psychologie' aan zijn leeropdracht toegevoegd, zodat de Universiteit van Amsterdam vorig jaar kon spreken van een eeuw 'psychologische wetenschap' aldaar. De Boer leverde slechts drie studenten psychologie af – niet per jaar maar gedurende zijn gehele carrière.

Ter gelegenheid van dat eeuwfeest schreef psycholoog en publicist Busato in opdracht van de universiteit het boekje met de wel erg juichende titel 'Leve de psychologie'. De eerste 150 pagina's behandelen de geschiedenis van de psychologie aan de Amsterdamse universiteit vanaf 1900 tot de jaren negentig van de vorige eeuw. De circa 100 pagina's gaan over de huidige situatie.

Hoofdstuk 1 gaat in op de wortels van de psychologie-beoefening, te weten de experimentele school van Wundt, Ebbinghaus en Külpe, de pragmatiek van William James en de vroege behavioristische invloed (Watson) op het werk van onder andere Heymans, Jelgersma, Grünbaum, De Boer en Ten Seldam. Dat van dat rijtje alleen de laatste twee Amsterdammers zijn laat zien dat het veld dan nog lang niet is uitgekristalliseerd in aan universiteiten gebonden scholen. Pas vanaf de jaren dertig zal daarvan sprake zijn.

In het tweede hoofdstuk staat de 'vergeten' figuur Géza Révész (1878-1955) centraal, een van origine Hongaarse psycholoog die in 1920 op voorspraak van Buytendijk en Heymans naar Nederland wordt gehaald om in Amsterdam een psychologisch laboratorium op te zetten en in 1932 buitengewoon hoogleraar in de psychologie wordt (binnen de faculteit wis- en natuurkunde!). Révész is dan ook de eerste 'echte' psycholoog in Amsterdam. Hij verricht onderzoek op de meest uiteenlopende terreinen, zoals de tastzin, begaafdheid en genialiteit en de functie van taal in menselijke communicatie, en richt tevens de eerste en nog steeds meest invloedrijke beroepsvereniging op: het Nederlands Instituut voor Praktiserende Psychologen (thans Nederlands Instituut voor Psychologen).

Hoofdstuk 3 gaat in op het werk van de opvolgers Duyker en De Groot, die na de Tweede Wereldoorlog van de psychologie een 'echte wetenschap' proberen te maken, compleet met een eigen onderzoeksprogramma en vooral een eigen methode die kan wedijveren met de harde natuurwetenschappen. Zij zijn het die de psychologie volwassen laten worden. Het vierde hoofdstuk gaat vervolgens over de periode 1970 tot 1995, met als centrale figuren Barendregt en Frijda, en over de 'nieuwe zakelijkheid', waarmee wordt bedoeld de alsmaar toenemende publicatiedruk, de vrijwel constante reorganisaties en de gevolgen van de invoering van de twee-fasenstructuur. Portretjes van De Groot en Frijda

completeren als aparte terzijdes deze twee hoofdstukken.

In feite is met het vierde hoofdstuk het boek afgerond, althans het historische deel ervan. De opdrachtgevers hebben er voor gekozen een deel over de huidige tijd op te laten nemen dat wel erg veel ruimte in beslag neemt (namelijk zo'n 100 pagina's) en zowel qua toon als qua inhoud volkomen van de vorige hoofdstukken afwijkt, iets waarvoor de schrijver zich lijkt te verontschuldigen als hij in de inleiding zegt hier een 'meer journalistieke benadering' te hanteren. In 12 minihofdstukjes presenteren de programma-leiders hun lopende onderzoeksprogramma's en onderstrepen ze op nogal wervende wijzen hun internationale successen.

Zonder iets aan de verdiensten van de onderzoekers af te willen doen, denk ik dat het laatste deel eerder in een reclamefolder van de universiteit thuishoort dan in een boek over de geschiedenis van een discipline aan een universiteit. Dat neemt niet weg dat ik het eigenlijke historische deel met veel genoegen heb gelezen. De lijnen worden met veel gevoel voor overzicht trefzeker neergezet. Ideeëngeschiedenis en instituutsgeschiedenis wisselen elkaar af in overzichtelijke hoofdstukjes die zowel thematisch als chronologisch samenghangende gehelen zijn. De stijl is vlot en losjes (misschien soms iets té losjes, getuige stijlbloempjes als 'groots falen of niet,' 'gevaarlijk of niet,' enzovoort) en in hoofdzaak helder en toegankelijk.

Dat er al met al weinig nieuws in staat kunnen we de auteur niet al te hard aanrekenen, aangezien hij met zulke grote stappen door de geschiedenis heen moest springen. Wel vind ik het jammer dat zo nadrukkelijk voor een 'grote mannengeschiedenis' is gekozen, waardoor de context grotendeels buiten beeld is gebleven. De Tweede Wereldoorlog, de Maagdenhuisbezetting, de rol van de politiek en de democratiseringsgolf uit de jaren zestig komen in onbevredigend korte paragraafjes voorbij; verzuiling en ontzuiling, het hele vraagstuk van modernisme en postmodernisme in de wetenschap en de manier waarop sociale en maatschappelijke ontwikkelingen hun beslag krijgen in wetenschap worden met geen woord genoemd.

Allicht dat het boek aan diepte had gewonnen wanneer de opdrachtgevers voor een echt historisch concept hadden gekozen, maar aan de andere kant is het misschien juist wel illustratief voor de huidige tijd dat in een boek over de geschiedenis van een vak het 'nu' bijna de helft van de ruimte voor zich opeist.

Jaap Bos, Universiteit Utrecht

Dijksterhuis, F.J., Meulen, B. van der, Most, F. van der, *Tussen coördineren en innoveren. De Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek 1957-2000* (Historia Agriculturae 39; Groningen/Wageningen: Nederlands Agromisch Historisch Instituut, 2007, vi + 210 blz., €20,-, ISBN 978 90 3672 978 9).

‘Varkensflats en kippenfabrieken zijn de allernieuwste trend. Zij dreigen van het platteland één grote fabriek te maken, niet alleen dier- en milieuvriendelijk maar ook mensonvriendelijk’.¹ Aldus Ineke van Gent, Tweede Kamerlid voor Groen Links in een begrotingsdebat op 31 oktober 2007. De toon was gezet. Er heerste, met name ter linkerzijde, grote opwinding over het voornemen van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om over te gaan tot de bouw van zogenaamde varkensflats. Echter, al in oktober 2000 was in Nederland de term ‘varkensflat’ gevallen. Het was een voorstel van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek (NRLO) omdat zo het fokken van varkens en andere landbouwactiviteiten minder ruimte zou kosten. De NRLO bestond van 1957 tot 2000 en werd daarna omgevormd tot het Innovatienetwerk. De wetenschappers Fokko Jan Dijksterhuis en Barend van der Meulen, beide werkzaam aan de Universiteit Twente, onderzochten in deze studie de geschiedenis van deze sectorraad. Via *casestudies* (gebruik van meerjarenvisies, de opkomst van alternatieve landbouw en de biotechnologie) verschaften zij inzicht in de ontwikkeling van de organisatie en de wijze waarop deze bijdroeg aan de algehele ontwikkeling van landbouwonderzoek, -beleid en de landbouw.

Landbouw was na de Tweede Wereldoorlog de meest succesvolle sector van de Nederlandse economie en op het landbouwvlak acteerden diverse zelfstandig opererende spelers. De NRLO kreeg bij zijn oprichting de niet eenvoudige taak om te fungeren als intermediair tussen overheid, onderzoek en landbouwsector. In principe waren er drie breekpunten in de geschiedenis van de organisatie te onderscheiden. Tot de jaren zeventig bleef de NRLO een raad die onderzoek coördineerde, daarna werd het een participantenorganisatie om vervolgens te evolueren tot een sectorraad. Vanaf het einde van de jaren tachtig werd de raad steeds passiever en werden er nog wel meerjarenvisies gemaakt maar kwam het steeds minder tot concrete initiatieven. Vanaf het midden van de jaren negentig werd de koers gericht op strategieontwikkeling voor landbouwonderzoek. Gaandeweg moest de organisatie zich ook aanpassen aan de wensen van de tijd. Zo moest het werkveld worden verbreed en kwam er steeds meer aandacht voor landinrichting, natuur, milieu en recreatie.

De auteurs van het boek halen de stelling van wetenschapper Harro Maat aan, die meent dat de invloed van overheid en wetenschap op de innovatie van de landbouw wordt onderschat. Dat lijkt een wezenlijk punt voor dit boek, zeker gezien het feit dat de NRLO aan agrarische wetenschap en innovatie zijn bestaansrecht ontleent. Dijksterhuis en Van der Meulen onderschrijven de

¹ *Handelingen Tweede Kamer 2007-2008*, 1180.